

Βάσω Ψαράκη, εικονογράφος και συγγραφέας

«Γλώσσα πέρα από σύνορα και πολιτισμούς...» της Σωτηρίας Μέμου

**>> ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΑΡΘΡΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ + DESIGN
ΤΕΥΧΟΣ #60 - ΣΕΠ + ΟΚΤ '08**

«Πώς καταφέρνετε να ζωγραφίζετε πράγματα που αρέσουν στα παιδιά;» ρώτησε ένα κοριτσάκι του δημοτικού τη Βάσω Ψαράκη.

«Εσείς πρέπει να μου πείτε - αρέσουν στα παιδιά; Εγώ δεν σκέφτομαι να κάνω κάτι που να αρέσει στα παιδιά, αλλά σκέφτομαι πώς θα μου αρέσει εμένα να είναι. Και αυτό μάλλον συμπίπτει με των παιδιών το γούστο».

Με 58 βιβλία στο ενεργητικό της, τα 18 από τα οποία είναι και σε δικό της κείμενο, η αισθητική της Βάσως Ψαράκη φαίνεται ότι πράγματι συμφωνεί με εκείνη των παιδιών. Ίσως επειδή από παιδί αγαπούσε να «διαβάζει» τις εικόνες των παραμυθιών. «Μου άρεσε να τις χρωματίζω -γιατί εκείνα τα χρόνια λίγες και σπάνιες ήταν αυτές που είχαν χρώμα- και να πλάθω τις δικές μου». Από την άλλη πλευρά, κάθε φορά που τη ρωτούσαν «Τι θα γίνεις όταν μεγαλώσεις», η απάντηση ήταν «Αρχιτέκτονας». Όταν όμως ήρθε η ώρα να αποφασίσει, της φάνηκε πολύ σοβαρό επάγγελμα, ενώ επιπλέον θα τη βασάνιζαν και τα μαθηματικά που δεν της άρεσαν καθόλου. Έτσι γράφτηκε στη σχολή Βακαλό, ενώ παράλληλα σχεδίαζε αφίσες, υφάσματα και λογότυπα. Και φθάνουμε στο 1966, μια χρονιά που στάθηκε σταθμός για την επαγγελματική της εξέλιξη, καθώς ύστερα από ένα διαγωνισμό που είχε προκηρύξει η «Σοκολατοποιία Παυλίδη», προσελήφθη ως καλλιτεχνική σύμβουλος. Εκεί προχώρησε στη μελέτη και τον σχεδιασμό συσκευασιών που προορίζονταν όχι μόνο για την ελληνική, αλλά και για τις αγορές της Αγγλίας και των Αραβικών χωρών. Ανάμεσά τους και η ετικέτα της σοκολάτας Lacta, που συμπληρώνει φέτος 35 χρόνια κυκλοφορίας με βάση το σχεδιασμό της Βάσως Ψαράκη. Παράλληλα ζωγράφιζε έπιπλα και αντικείμενα για τις ανάγκες της εταιρείας, αλλά και τοιχογραφίες για διάφορα άλλα καταστήματα και bar.

Η συνάντησή της το 1978 με τον Διονύση και τη Ζωή Βαλάση, οι οποίοι ήδη ασχολούνταν με την εικονογράφηση

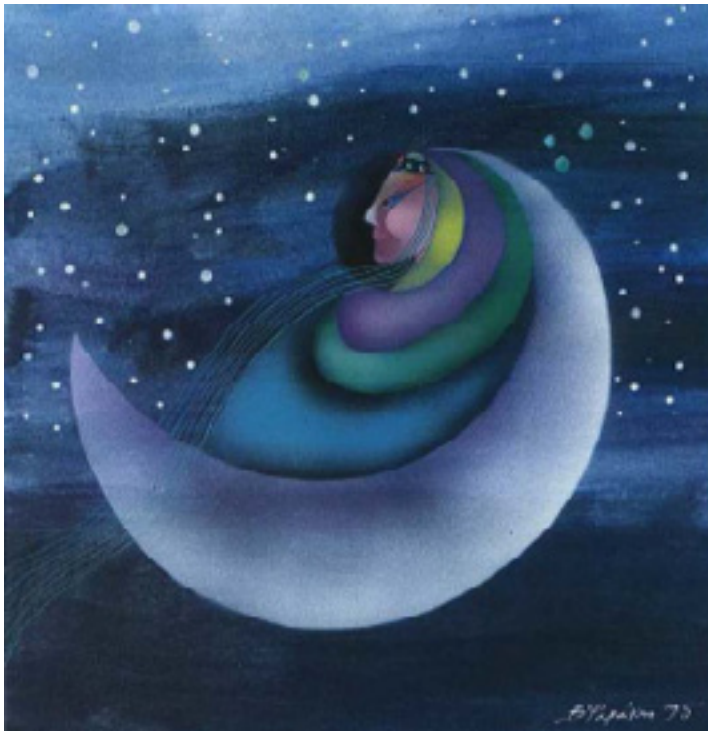

“Το βατραχάκι με την κίτρινη γραμμή” - Ο Ερωδός.
Κείμενο: Βάσω Ψαράκη - Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1999.
Τεχνική Αερογράφος

και τη συγγραφή βιβλίων για παιδιά, έμελλε να την οδηγήσει σε μια δραστηριότητα που θα σημάδευε τη μετέπειτα επαγγελματική της πορεία. Βλέποντας τις εικόνες που είχε σχεδιάσει από κλασικά παραμύθια πάνω στα κουτιά της σοκολάτας, τη συνέστησαν στον εκδοτικό οίκο Κέδρο, όπου εικονογράφησε το πρώτο της βιβλίο, το «Γύρω γύρω όλοι, στη μέση η Χαρά» της Νίκης Βούρβουλη. Επίσης σχεδίασε και κατασκεύασε σκηνικά και κουστούμια για τηλεοπτικά σποτ και θεατρικές παραστάσεις, ενώ δεν έπαυε να σχεδιάζει λογότυπους, αφίσες, εξώφυλλα βιβλίων και CD, να κάνει χαρακτηριστικά και χαρτοκατασκευές, να ασχολείται με τη φωτογραφία.

» ΚΑΘΕ ΗΛΙΚΙΑ ΠΡΟΣΛΑΜΒΑΝΕΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ

«Πριν μερικά χρόνια βρήκα στη βιβλιοθήκη του αδελφού μου ένα βιβλίο «Τα ωραιότερα παραμύθια του κόσμου», από τα παιδικά μας χρόνια. Με λαχτάρα το ξεφύλλισα για να δω τις εικόνες που θυμόμουν. Όμως κάθε παραμύθι είχε μόνο δύο - τρεις και όλες οι άλλες που έψαχνα ήταν αυτές που είχε πλάσει η φαντασία μου», λέει η Βάσω Ψαράκη δίνοντας τη δική της εκδοχή στο αν εικονογράφος γίνεσαι ή γεννιέσαι.

“Τ’αστέρια που ζήλευαν” - Η Σελήνη
Κείμενο: Μελίνα Καρακώστα - Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1995.
Τεχνική: Αερογράφος

Το ενδιαφέρον και η αγάπη της για το φυτικό και ζωικό κόσμο θεωρεί ότι έχουν τις ρίζες τους στο πατρικό της, ένα σπίτι στην Αγία Παρασκευή με μεγάλο κήπο, δέντρα και ζώα. Ένα παρελθόν που ακόμα τροφοδοτεί τις εικόνες της, οι οποίες βέβαια «πατούν» σε κάποιο κείμενο. «Όταν παίρνω ένα κείμενο στα χέρια μου, πρώτα το διαβάζω σαν κοινός αναγνώστης - αφήνομαι στο λόγο, το χαίρομαι, το ζω», αναφέρει.

«Συγχρόνως γεννιούνται μέσα μου εικόνες, μερικές φορές πολύ ζωντανές, που καταγράφονται ασυναίσθητα και αναδύονται όταν αργότερα θα πιάσω δουλειά πάνω σ’ αυτό. Στην πορεία της δουλειάς, τα αρχικά σχέδια είτε ολοκληρώνονται ως εικόνες είτε τροποποιούνται, ακόμα και αλλάζουν εντελώς».

Και όταν οι εικόνες δεν έρχονται; «Συμβαίνει μερικές φορές, με την πρώτη κιόλας ανάγνωση, να αισθανθώ ότι το κείμενο δεν με παρασύρει, δεν με εμπνέει. Ή ότι τα λέει όλα και δεν αφήνει περιθώρια εικονογραφικής δημιουργίας. Άλλοτε πάλι, ένα κείμενο μπορεί να μου αρέσει, αλλά να μη μου δημιουργεί εικόνες στις πρώτες αναγνώσεις. Αυτό το αισθάνομαι σαν πρόκληση να εμβαθύνω, να το γνωρίσω πραγματικά».

Τελικά ο ρόλος του κειμένου είναι... «Για τον εικονογράφο οπωσδήποτε δεσμευτικός, πρέπει να ξεκινήσει απ' αυτό. Όμως θα δημιουργήσει με βάση τους κανόνες της τέχνης του και με τις ικανότητες και την προσωπικότητά του. Γι' αυτό και συμβαίνει διαφορετικοί καλλιτέχνες, από το ίδιο κείμενο να εμπνευστούν πολύ διαφορετικές εικονογραφήσεις. Και μπορούμε να το δούμε αυτό καθαρά αν μελετήσουμε εικονογραφήσεις που έχουν γίνει για τα κλασσικά έργα για παιδιά και είναι τόσο διαφορετικές μεταξύ τους.

Τα στοιχεία της εικόνας είναι το σχέδιο, το χρώμα, η σύνθεση και η τεχνική. Ο τρόπος που όλα αυτά επιλέγονται και συνδυάζονται δίνει το χαρακτήρα της εικόνας. Είναι η γλώσσα της εικόνας, που μπορεί να είναι επιθετική ή νοσταλγική, χιουμοριστική ή ρομαντική, ρεαλιστική ή ονειρική».

Η εικόνα έχει δική της ζωή στο παιδικό βιβλίο; «Βέβαια, έχει δική της ζωή και λειτουργία, παρόλο που η σχέση της εικόνας με το κείμενο στο παιδικό βιβλίο είναι εξαιρετικά στενή. Όμως η επίδρασή της και ο ρόλος της εικόνας εξαρτάται, και κατά κάποιον τρόπο καθορίζεται, και από την ηλικία του αναγνώστη. Για τα μικρά παιδιά το εικονογραφημένο βιβλίο είναι μια μύηση στην ίδια τη ζωή και η εικόνα έχει κυρίως λειτουργία γνωστική. Το παιδί γνωρίζει τον κόσμο μέσα από την εικόνα, η οποία συνοδεύει τη λεκτική περιγραφή του. Ωστόσο η εικόνα δεν περιορίζεται σ' αυτόν το ρόλο, ούτε από το κείμενο, γιατί η ζωγραφική είναι μια τέχνη ανεξάρτητη, με δικές της αξίες, κι αν παίρνει την έμπνευσή της και από το κείμενο δεν μπορεί να μείνει μόνο σ' αυτό. Η εικόνα μπορεί και πρέπει να λέει περισσότερα από όσα λέει ο λόγος, ή να λέει λιγότερα και να ερεθίζει τον αναγνώστη να σκεφτεί κι άλλα. Για τα μεγαλύτερα παιδιά η εικονογράφηση προσφέρει περισσότερα ερεθίσματα στη φαντασία και επηρεάζει τον ψυχικό τους κόσμο.

“Η μάγισσα Σουμουτού και οι δράκοντες” - Η Μάγισσα κοιτάζει το αυγό.
Κείμενο: Βάσω Ψαράκη - Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1998.
Τεχνική: Αβγοτέμπερα

Ο ρόλος της δεν είναι να συγκεκριμενοποιεί το λόγο, αλλά να δημιουργεί το κλίμα, την ατμόσφαιρα μέσα στην οποία «κινείται» το κείμενο, ώστε ο αναγνώστης να μεταφέρεται σ' αυτό τον κόσμο και να βλέπει και να νοιώθει και να δημιουργεί δικές του εικόνες, πέρα από την εικονογράφηση, πέρα κι από το κείμενο.

Στα βιβλία για μεγάλα παιδιά η εικονογράφηση προσφέρει κυρίως αισθητική καλλιέργεια. Με τη διακριτική παρουσία της κάνει τη σελίδα πιο ευχάριστη, την ανάγνωση του κειμένου πιο άνετη και ισορροπεί με τη χάρη της τέχνης τη σοβαρότητα του έντυπου λόγου».

Η τεχνική που κάθε φορά επιλέγει να χρησιμοποιήσει η Βάσω Ψαράκη καθορίζεται από αυτό που της γεννά το κάθε κείμενο. «Με τον αερογράφο θα μπορέσω να αποδώσω καλύτερα μια ονειρική και ήρεμη ατμόσφαιρα», αναφέρει. «Το πενάκι, αντίθετα, μπορεί να δώσει την ένταση και την κίνηση. Η ακουαρέλα έχει μια λεπτότητα και ευαισθησία ενώ η τέμπρα προσφέρεται στην απόδοση της λεπτομέρειας και γι' αυτό μπορεί να δώσει το ρεαλιστικό και το σουρεαλιστικό. Άλλες τεχνικές πάλι βοηθούν στη δημιουργία μιας έντασης, μιας αδρότητας, όπως το κολάζ, ή το παστέλ και το λινόλεουμ». Τα στοιχεία της εικόνας δεν είναι απαραίτητο να συνυπάρχουν πάντα: «Είναι δυνατόν να μην έχουμε χρώματα ή να έχουμε σύνθεση ανεικονική», λέει η εικονογράφος. «Όπως συμβαίνει συχνά να υπάρχουν εικόνες φτιαγμένες με συνδυασμό τεχνικών, με φωτογραφία και τέμπρα, πενάκι και αερογράφο, φωτογραφία και αερογράφο, κολάζ και τέμπρα, λινόλεουμ και τέμπρα...»

«Ο μάγος Αλμπάντρα και το σοφό βιβλίο της Σουμουτού»
Κείμενο: Βάσω Ψαράκη - Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2000
Τεχνική: Αβγοτέμπρα

Τελικά η εικόνα απαιτεί ένα δικό της τρόπο ανάγνωσης; «Η εικόνα είναι η πρώτη μορφή ανάγνωσης και η πιο απλή, η πιο άμεση. Γι' αυτό και μπορεί να λειτουργεί και χωρίς την παρουσία γραπτού κειμένου. Να περιέχει δηλαδή μιαν αφήγηση που εκτυλίσσεται μόνο εικαστικά. Είναι η περίπτωση των βιβλίων χωρίς λόγο που δίνουμε στις πολύ μικρές ηλικίες, αλλά που συνοδεύουν τον άνθρωπο και σ' όλη τη ζωή του: τα κόμικς, οι γελοιογραφίες, τα κινούμενα σχέδια. Η εικόνα είναι στην ουσία η μόνη γλώσσα που τα μηνύματά της γίνονται κατανοητά από όλους, πέρα από τα γλωσσικά σύνορα, πέρα από συνήθειες και πολιτισμούς».

"Τ'αστέρια που ζήλευαν" - Ο Ουρανός
Κείμενο: Μελίνα Καρακώστα - Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1995
Τεχνική: Ακρυλικά, Τέμπρα, Αερογράφος

Συνηθίζετε να συζητάτε με το συγγραφέα του κειμένου;

Ναι, του ζητάω να μου πει πώς έγραψε το κείμενο, γιατί, τι σκέφτεται γύρω απ' αυτό. Ύστερα δουλεύω ελεύθερα μόνη μου και όταν τελειώσω δύο-τρεις εικόνες, του τις δείχνω. Μετά συνεχίζω ελεύθερη την εικονογραφική δουλειά μου. Δεν μπορώ να δουλέψω με δεσμεύσεις.

Πέρα από την εικονογράφιση, κάνετε και το layout;

Η τέχνη του βιβλίου είναι σύνθετη. Πολλές τέχνες μαζί. Προσωπικά σχεδιάζω όλο το βιβλίο. Δεν χρησιμοποιώ ηλεκτρονικά μέσα, είμαι της παλιάς σχολής. Χαρακτηρίζω το

κείμενο, το παίρνω με τους χαρακτήρες, τις διαστάσεις, τα διάστιχα κ.λπ. που θέλω, το κόβω, το κολλάω στις σελίδες, φωτοτυπώ τα σχέδια και τα κολλάω και το βιβλίο είναι όπως θα είναι όταν εκτυπωθεί και βιβλιοδετηθεί. Πιστεύω λοιπόν ότι ο εικονογράφος, όταν δουλεύει έτσι είναι και γραφίστας, είναι και ζωγράφος και επιμελητής έκδοσης.

